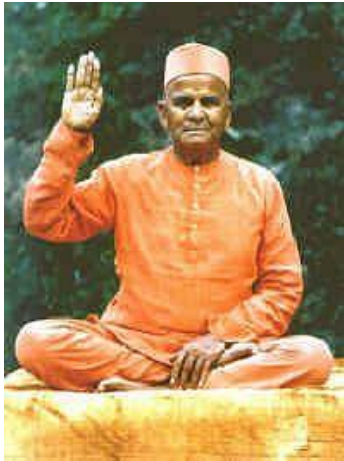

Gesprek met Atma Muni Mertens

Interview: Annelize Festen

De vorige keer vertelde Atma Muni dat hij door zijn levensbedreigende leverziekte een eenzame jongen was die niet kon meedoen met de kinderen van zijn leeftijd. Daardoor keerde hij zich sterk naar binnen, begon al jong te mediteren, kreeg grote bewustzijnservaringen en genas van zijn ziekte. In 1970, op zijn drieëndertigste verjaardag, kwam hij in bezit van 'Science of Soul' van Swami Yogeshwarananda Saraswati.*

Deze tweede aflevering gaat over de ontmoeting met deze bijzondere leermeester, die we verder 'Maharaj Ji'* zullen noemen, en over de goeroe in het algemeen.

"Mediteren is tegenwoordig steeds meer 'in'. Maar in die tijd, begin jaren zeventig, werden er in België nog weinig of geen meditatiecursussen gegeven en ontmoette dat zelfs in de yogawereld veel tegenstand. Yoga was immers asanapraktijk; dus waarom meditatie erbij?

Maar voor mij is meditatie altijd al de kern geweest van yoga als spirituele praktijk. Toen wij hier in Mechelen met yogacursussen startten, zijn we dan ook onmiddellijk begonnen met meditatie-onderricht en -praktijk.

Ik vertelde al over het boek 'Science of Soul'. Wijlen Paul Meganck, destijds eigenaar van de 'Yoga-Bookshop', een verzendboekhandel van spirituele literatuur, wist dat ik het een uitzonderlijk boek vond. Ik kocht het trouwens bij hem.

Op een gegeven moment belde Paul me op: "Maharaj Ji maakt een wereldtour. Als er belangstelling is voor meditatie, dan doet hij ons land aan."

Wij hadden natuurlijk grote belangstelling en nodigden hem meteen, na afspraak met André Van Lysebeth, via de Federatie uit. Samen met André, destijds voorzitter van de Belgische Yoga Federatie, gingen wij naar de luchthaven om Maharaj Ji af te halen. En daar zagen wij hem aankomen, begeleid door Swami Muktananda, een van zijn leerlingen, die als tolk zou vertalen van Hindi naar Engels.

Wat wij zagen was een klein, oud manneke, met zo'n potteke (potsje) op zijn hoofd... en we grinnikten onder elkaar: 'Is dat die grote yogi? Wat een belachelijk manneke'. Maar die gedachte duurde maar even, want in de auto van Zaventem naar Mechelen, in dat ene kwartierke, was alles al gebeurd. Ik kon meteen met hem over mijn meditatie-ervaringen spreken en dat kon hij allemaal uitleggen, uit eigen ervaring en met detailkennis. Later heb ik nogmaals rustig gesproken over die ervaringen, en toen benoemde hij ze ook: ultieme samadhi, en wat het opengaan van de tunnel betreft, dat was het doorboren van brahmarandhra*.

Dus die mens zat bij mij thuis, met zijn tolk, langs wie alle verbaal contact verliep. Mijn vrouw was, zoals te verwachten, zeer alert en op haar hoede. Daar vertel ik zo meer over, maar eerst iets over haar instelling ten opzichte van yoga.

In het begin van mijn huwelijk heb ik nog geprobeerd er met haar over te praten, maar ze was braaf, bang, katholiek opgevoed en ze voelde er niets voor. Haar mening later: 'Ik zie niks verkeerd in wat ge doet, ge krijgt carte blanche.' Maar asana's mocht ik niet doen in haar bijzijn: 'Doe het niet onder mijn ogen; alleen beesten kruipen over de grond, mensen niet.' Daarna hebben we er nooit meer over gesproken, maar ze ontving wel altijd onze Indische gasten, en dan was niets haar teveel. Ik ben haar altijd dankbaar geweest voor haar commentaar op de mensen, want ze is een alert toeschouwer aan wie ik me goed kan toetsen. Met haar nuchtere, kritische geest en haar speciale zin voor humor schiet ze op de meest onverwachte momenten haar pijlen af... en die zijn altijd raak.

De laatste swami die wij hadden ontvangen, was Swami Satyananda, met zo'n veertigtal, meest vrouwelijke, volgelingen in zijn kielzog. Die zaten bij ons door heel het huis, op de trappen, boven in de badkamer enz., maar toen mijn vrouw hem vriendelijk kwam begroeten, zag hij haar niet staan. Ze voelde zich zeer beledigd. 'Nu komt hier nooit meer een swami binnen', zei ze.

En ikzelf had een flinke aanvaring met hem. Hij vroeg ons naar ons beroep. Ik zat in het onderwijs; dat was prima: een brahmanenberoep. Mijn oudste broer was postmeester, ook goed, maar tegen mijn jongste broer, die beroepsmilitair was, durfde hij te zeggen: 'Dan moet gij uw beroep onmiddellijk veranderen'. Mijn broer antwoordde, dat Arjoena, in de Bhagavad Gita, toch ook strijder was en tot de Kshatrya-kaste behoorde... Maar de Bhagavad Gita was volgens de swami ouderwets en voorbijgestreefd. Dit ging me te ver en ik vertelde hem dat de Gita een universele boodschap bevat die nooit veroudert, dat het niet slechts een boek is, maar kennis, inzicht en ervaring, die inherent zijn aan de mens, dat ze dus altijd actueel blijft zolang er mensen op deze wereld zijn... Swami Ji werd boos omdat ik hem tegensprak...

Toen heb ik hem te verstaan gegeven dat het niet was omdat hij een oranje gewaad droeg, dat wij respect voor hem zouden hebben: 'Alleen als gij toont dat u dat respect waard bent...'

Wanneer hij daarop nog woedender werd en zei: 'Then, I'd better leave,' heb ik geantwoord: 'The door is open to come in, Swami Ji, and open to go out. It's up to you.' Hij stookte weg. Wie hier dictator wil komen spelen, is aan het verkeerde adres.

Dus toen Maharaj Ji zou komen, zei mijn vrouw eerst: 'Maar niet hier in mijn huis'. 'Goed, dan brengen we hem in een hotel onder.' Maar naarmate de dag dichterbij kwam, zei ze: 'Je kunt zo'n oude mens niet in een hotel zetten. En hoe moet dat met zijn eten? Dat hoteleten verdraagt hij niet...'. Kortom, ze wilde het nog éénmaal proberen. En toen hij die eerste avond bij ons in huis was, zei ze: 'Deze mens mag in mijn huis blijven zolang hij wil en hij mag in mijn huis logeren zo dikwijls hij wil. Ik heb hem geobserveerd, en ik ben nog nooit zo'n uitzonderlijke en zo'n goede mens tegengekomen.' Maar inzake yoga bleef ze heel beslist: niet geïnteresseerd.

Na drie dagen vertrok Maharaj Ji en de dag daarna besefte ik: 'Ik had mijn goeroe in huis, die heb ik zomaar laten gaan zonder om inwijding te vragen.' En terwijl ik daar over liep te denken namen mijn twee broers, zonder elkaar geraadpleegd te hebben, met mij contact op met dezelfde boodschap: 'Ik denk dat hij mijn goeroe is.'

Wij hebben toen alsnog een informele inwijding kunnen ontvangen, terwijl Maharaj Ji in Antwerpen was. Daarbij zei hij: 'Vanaf nu ben ik uw geestelijke vader en zijt gij mijn zoon.' Ik vertelde hem dat mij dat genoeg deed omdat onze eigen vader net een maand geleden gestorven was. Hij vroeg of we een foto van hem bij ons hadden, maar mijn vader was nu niet zo'n geliefde familie vader geweest dat we zijn foto steeds bij ons droegen... 'Stuur me die op naar dit adres in Londen, waar ik over twee maanden verblijf, dan zal ik zeggen waar uw vader nu is.' Daar geloofde ik geen barst van, maar ge moet niet zomaar iets afwijzen wat ge niet kent... dus stuurde ik de foto op en drie maanden later ontmoetten we elkaar in Amsterdam. Bij die gelegenheid begon hij er zelf over: 'Dat is erg', zei hij 'uw vader heeft niet goed geleefd. Op het einde van zijn leven had hij zo'n spijt. Overal waar ge zijt is uw vader bij u, hij kan niet loskomen. Ge moogt gerust aannemen dat het eerste kind dat in uw familie geboren wordt, uw vader zal zijn.'

Nu kunt ge dat geloven of niet, maar steeds als we mijn vader op het einde van zijn leven bezochten, keek hij op en begon te wenen: 'Ik heb het niet goed gedaan, jong, en ik kan dat niet meer goedmaken.' En zo is ie gestorven. .. Nu zat er in onze kring bij Maharaj Ji ook een heel toegewijde en zeer spirituele mens, die vroeg waar Maharaj Ji het over had. Toen ik het uitlegde vroeg hij: 'Zou Maharaj Ji ook iets kunnen zeggen over mijn vader?' Maharaj Ji bekeek de aangereikte foto en zei dat zijn vader zich had verhangen. De man werd doodsbleek: het was juist.

In 1973, twee jaar na het vorige bezoek, kwam Maharaj Ji terug en ontvingen mijn twee broers en ik een uitgebreide, traditionele inwijding.

Mijn vrouw zat helemaal achteraan bij de ceremonie, nog altijd zeer afstandelijk ingesteld. De plechtigheid duurde eindeloos, dus ik zag al aankomen dat ze er een vernietigend oordeel over zou vellen. En ja, ze begon met: '...ik vond het saai, ik vond het belachelijk, ik zat er verveeld bij... en heel dat ceremonieel was gedaan....ik keek op naar die mens en zag het licht van zijn gezicht en zijn handen uitstralen en het gezicht van de zevenentachtigjarige veranderde in het gelaat van iemand van hooguit veertig. Nu weet ik dat het niet alleen een heel goede mens is, maar hij is ook buitengewoon krachtig.'

's Anderendaags heeft zij besloten zich ook te laten inwijden."

Hoe verliep de relatie met je goeroe?

"Ik zie Maharaj Ji als goeroe **om wat hij is**, niet om wat hij zegt. We hadden een zeer directe relatie zonder poespas. Soms had ik woorden met hem, omdat ik met hem van mening verschilde, maar ook heb ik, naar Indiase traditie, vol overgave aan zijn voeten gelegen.

Ik ben ook geen Shamkya-aanhanger geworden, zoals hij, maar ik ben mijn eigen weg verder gegaan. Ook dat heb ik met hem besproken.

Een goeroe heeft tot taak tot ervaring en inzicht te brengen, iemand naar zijn innerlijke goeroe te brengen. Maar hij zei tegen mij: '...In feite hebt ge geen goeroe meer nodig, want ge hebt de ervaringen al. Maar ik heb alles wetenschappelijk bekeken, ik kan u nog altijd helpen.' En zo heb ik toch zeer veel van hem meegekregen.

Er is maar één goeroe, die in ieders innerlijk. De menselijke goeroe is echter zeer belangrijk daar die met liefde, correctheid en kennis de weg kan wijzen en de leerling subtiel kan begeleiden naar eigen

ervaring of Jnana. [Jnana betekent direct weten gebaseerd op grond van ervaring, Vijnana betekent analytische kennis (van de ziel en van het oorzakelijk en stoffelijk lichaam).]

De laatste keer dat ik hem bezocht in India - enkele maanden vóór zijn dood - stelde hij me voor in India te blijven. Hij maakte alles klaar voor wanneer hij er niet meer zou zijn. Indien ik in India kon blijven, was een van zijn ashrams voor mij...

Hij liet merken dat hij zich een beetje ongelukkig voelde omdat geen van al zijn leerlingen zijn weg was gegaan. Alleen twee jonge vrouwen, mijn Indische zusters, Aruna en Lalita, hadden hem een eindweegs gevolgd op zijn moeilijke weg van wetenschappelijk, innerlijk onderzoek.

Hij zei: 'Gij had uw eigen weg al, uw weg is een goede, ge hebt mijn zegen.'

Past yoga wel in het Westen?

Naar mijn inzicht is Yoga niet oosters of westers, maar universeel, alleen het kleedje kan wat oosters of westers zijn. Yoga is inherent aan de menselijke geest. Het is een inherente kwaliteit, die ge in uzelf kunt ontwikkelen. Zo is het bij mij ook gegaan. Ik heb grote ervaringen gehad... vóórdat ik onderricht kreeg. Tegenwoordig probeert men dat andersom, via onderricht naar de ervaringen te komen. Maar het gevaar is dat ge teveel uw verbeelding gaat gebruiken, en dan raakt ge geconditioneerd.

Yoga kan zich ontwikkelen in alle culturen, zelfs zonder enige uitwisseling. Maar in India is een ononderbroken rijke yogacultuur geweest, omdat yoga daar niet als underdog heeft moeten leven zoals bij ons.

India heeft beslist een grote bijdrage geleverd, maar veel mensen staren zich daar blind op: men gaat aanhanger worden van een stelsel, mensen maken zich afhankelijk van technieken om de ervaringen te verkrijgen.

In wezen gaat het om een purificatie- of zuiveringsproces. Maar de grote hoop van de modale yogabeoefenaars is daar niet in geïnteresseerd. De modale beoefenaar komt voor het verbeteren van zijn lichamelijke conditie, zoekt geestelijke rust, een anti-stressmiddel, maar wenst de persoonlijkheid niet fundamenteel te veranderen. Hij wenst daarentegen yoga een rol te laten spelen in zijn leven met zijn persoonlijkheid, zijn geloof, zijn conditioneringen, terwijl de werkelijke yoga veel ingrijpender is en alle conditionering overboord gooit. Natuurlijk zouden alle mensen wakker gemaakt moeten worden om daarin mee te gaan, maar dat blijkt niet mogelijk. Men moet het in zich hebben (de rijpheid of het ontwaken moet aanwezig zijn).

Voor hen die het in zich hebben is het belangrijk dat ze de mogelijkheden krijgen om zich te ontwikkelen. Daarom zijn onderricht en technieken nuttig, maar het gevaar is dat mensen zich alleen maar daarop oriënteren. Bij ons zijn mensen overrationeel geconditioneerd, bijna heel de ontvankelijkheid op fijnstoffelijk gebied is verloren gegaan. Wanneer een kind naar het middelbaar onderwijs gaat wordt die ontvankelijkheid al gedood. Tot die tijd behoudt het zijn spontane ontvankelijkheid nog in zekere mate. Ik heb experimenten gedaan met lagere schoolkinderen, ik was verstomd hoe die kinderen nog konden reageren. Vanaf de eerste eenvoudige begeleiding kwamen ze tot reële fijnstoffelijke en causale ervaringen...

Of dat nog te herstellen is? Alleen door een andere instelling in het leven. Een goede yogaleraar kan u de juiste hulp bieden om u naar verinnerlijking te brengen.

Daarbij geldt de oude uitspraak: **'Elke leerling krijgt de leraar (goeroe) die hij verdient.'** Als uw belangstelling niet verder gaat zult ge blijven hangen bij een leraar die u voldoening geeft op uw niveau. Als er in u verlangen is naar meer bewustzijn en inzicht, houdt niets u tegen en zoekt u verder. Voor die mensen is belangrijk dat het yogasysteem ontwikkeld is. Wij kunnen daar alleen maar dankbaar voor zijn.

Op het gebied van het geloof klinkt dit misschien te kras voor de meeste mensen. Maar als uw geloof echt iets voor u betekent, dan staat het in functie van waarheid. Als gij echter waarheid in functie van uw geloof stelt, is uw geloof een miskleun. Als u verlangt naar meer inzicht, maar u durft geen stappen te zetten omdat uw geloof u dat verbiedt, dan is uw geloof een hinderpaal. Als geloof echt is dan geeft het u de vrijheid om die directe verbinding te leggen.

Ik ben zelf een onafhankelijke koers gegaan. Ik kan geen volgeling zijn van iets. Onmogelijk.

Ik onderricht meditatie, maar waarschuw er terzelfdertijd ook voor.

Yoga, naar de kern van de zaak gaan, is voor mij een stuk essentiële boodschap die grote zuiverheid vraagt. Yoga is, zoals gezegd, een zuiveringsproces. Volgens een modern woord: een fundamenteel deconditioneringsproces. De meerderheid van de mensen kan die stap niet zetten: zij willen de vruchten van yoga plukken, zonder iets aan zichzelf te doen.

Patanjali begint niet voor niets met yama en niyama. Dat smijt men bij ons overboord, men begint gelijk met asana.

Patanjali beschrijft een inzichtelijk proces. De yama's en niyama's zijn geen 'geboden' zoals de tien geboden. Je kunt de yama's en niyama's niet in praktijk brengen op gezag van iemand die zegt: 'Ge moogt niet liegen'. Het gaat om een inzichtelijk proces, dat in uzelf moet groeien. Naarmate u uzelf zuivert, groeit uw inzicht en naarmate uw inzicht groeit, helpt het de zuivering. Dus vanuit inzicht komt ge tot bijvoorbeeld waarheidsliefde. Als dat inzicht er eenmaal is, is het beoefenen van waarheidsliefde geen inspanning, maar de allernormaalste toestand. Het is heel belangrijk dat men aan zichzelf werkt, niet met zijn ego, maar dat men met overgave op weg gaat, dat men zich als een klein naakt kindeke kan opstellen in alle openheid en ontvankelijkheid, zonder pretenties. Als ge met die instelling gaat mediteren, dan hebt ge geen technieken nodig, dan komt het vanzelf

Als uw karakter niet is gecorrigeerd, dan mediteert u met verkeerde instelling. Dan wordt uw hele meditatie ingebed in een verkeerd kader. Het is dan goed mogelijk dat het uw ego versterkt, en dat al uw ondeugden door uw meditatie worden versterkt."

Als je dit zegt vatten heel wat mensen dat op als 'mediteren moet niet'.

"Ja dat is het spijtige ervan. Maar ik moet dit toch zeggen.

Dit bepaalt ook mijn instelling als leraar. Mensen vragen van een yogaleraar op de verkeerde manier begeleiding, zij vragen hem voor hen de beslissingen te nemen. Zelfs mijn eigen leerlingen zeggen: 'Waarom zegt gij eens niet tegen mij: "Dàt moet ge doen?"' Dan antwoord ik: 'Dan had ge een ander moeten pakken, manneke, dan zit ge bij mij niet op de goeie golfenkte.'

Ook in Satsanga is bij ons het leitmotiv: 'Wij moeten niks, wij moeten ook niks willen, wij hebben niks'. Als ge dat beetje voor beetje begint te begrijpen, dan staat ge zo los, zo onafhankelijk en sterk in het leven. Het altijd maar beantwoorden aan verwachtingen, verwachtingen van andere mensen en van uw eigen wensen, bindt u langs alle kanten, terwijl, als ge u innerlijk vrij opstelt, alles van uw schouders valt. Als ik te zeer in iets betrokken raak, zeg ik tegen mezelf: 'Pas op, gij moet niks! En willen? Ge moet niks willen, en wie zijt gij dat ge iets wilt? En hebben? Ge hebt niks, ge komt als een bloot kindeke de wereld op en gaat als eender weg. Beeldt u niets in en hecht u niet te zeer aan die tussentijdse zaken, daar hangt de kwaliteit van uw leven niet van af.'

Leerlingen willen graag richtlijnen, maar die geef ik niet, die moeten van binnen uit komen. 'Ge hebt mij gekozen omdat ge op mijn golflengte zit. Ge weet wat ik graag heb, dat is uw richtlijn.'

Het betekent dat ge in elke fase zelfstandiger, onafhankelijker wordt.

Een goeroe is hij die andermans vrijheid (geen losbandigheid), zuiverheid, en inzicht helpt ontwikkelen.

Uiteindelijk draait het om liefde en inzicht.

De enige juiste moraal is: ik handel fundamenteel vanuit mijn inzicht, met mijn geweten, ongeacht wat anderen ervan denken.

De maatschappelijke moraal is een keurslijf, zonder enige spirituele waarde. De maatschappij moet zelf groeien. Wij moeten de maatschappij daarin meenemen.

Ik lap de maatschappelijke moraal aan mijn laars, doe dingen die men veroordeelt, ben ook bereid de consequenties daarvan te dragen, want de maatschappij zal dat niet nemen. Maar ik gedraag me nu ook weer niet als een stormram. Zolang het mijn geweten niet stoort, hou ik wel rekening met maatschappelijke regels. Maar ik wens geen slaaf van de maatschappij te zijn.

Neem iemand die vanwege huwelijksproblemen bij haar man /zijn vrouw weggaat. Er zijn yogaleraren die zo iemand niet meer op les willen hebben. 'Dat is geen yogi,' zegt men dan en er wordt schande van gesproken.

Ik zeg: 'Ik kan niet oordelen, het is zijn/haar probleem... Ik werk aan mij en gij aan u, dat is mijn moraal. Ik ben nergens dogmaticus.'

Zo gebeurt het van tijd tot tijd dat ik op een satsanga-avond aan de leerlingen vraag: 'Wat komt ge hier eigenlijk doen? Komt ge omdat ge bang zijt en zekerheid zoekt en verwacht ge van mij dat ik u zekerheid geef, dan zijt ge aan het verkeerde adres. Ik kan u geen zekerheden geven, want ik heb er geen. Of komt ge omdat ge u hier goed voelt, omdat ge hier dingen hoort waar ge het mee eens zijt? Ook dan zijt ge op het verkeerde adres, want zo groeit ge niet. Juist als ge het er niet eens mee bent, zijt ge op uw plaats, dat helpt u erover na te denken en het neemt de grond onder uw voeten weg. Ik wil u niet naar de mond praten, noch heb ik rationele zekerheden. Mijn enige zekerheid is die ervaring (zie vorige aflevering) en die kan ik u niet zomaar meegeven. Ik kan er zelfs niet over praten! Alle andere zekerheden zijn rationele zekerheden, en dat zijn geen zekerheden. Die spelen voor mij ook geen rol. Als morgen de wetenschap bewijst, dat wat ik tot vandaag heb gedacht verkeerd is, dan heb ik daar geen hartezer van, dan laat ik dat vallen en ik neem het nieuwe, juistere standpunt aan.'

Dat zal voor mij echter weer geen evangelie zijn, maar de meest grote waarschijnlijkheid op dit moment. Ik kan leven met relatieve zekerheden, maar mijn leven wordt gedragen door die ene zekerheid die de meeste mensen moeten missen. En daarom en vandaar uit geef ik yogales..."

Waarmee zou je dit gesprek willen besluiten?

"Uiteindelijk is de essentie van de weg: purificatie door overgave en groeiend inzicht.

Doen door niet-doen. Fundamentele deconditionering... U losmaken van alle ballast, alle spanningen, alle complexen... Niet door die één voor één te verwijderen (dat is een onmogelijk en eindeloos proces), maar door steeds klaardere afstemming op wat al deze beperkingen overschrijdt. Door altijd gericht te zijn op de essentie achter de coulissen van het leven.

Bedenk daarbij: het is niet de yoga die belangrijk is... Het gaat altijd in de eerste plaats om de mens.

Wie deze weg op die manier gaat, komt tot de ontdekking dat echte waarheid echte liefde is... en die maakt vrij.

We weten dat een mens vele behoeften heeft op fysiek, mentaal en spiritueel vlak. Honger wordt slechts gestild door te eten, dorst door te drinken, vermoeidheid door te slapen. Ook de seksuele behoeften vragen om voldoening. Ons verstand wil begrijpen en weten, emotioneel hebben we nood aan begrip, vriendschap, liefde en tederheid - en spiritueel is er de grote nood aan waarheid, aan God.

Is het u ooit opgevallen dat uw honger en dorst niet gestild worden met anderen eten en drinken te geven, maar dat, aan de andere kant, onze behoeften aan vriendschap, liefde en tederheid juist het meest voldaan worden als we die aan anderen geven?

Mag ik tot slot nog een boodschap meegeven die ik een paar jaar terug als kerstboodschap heb verspreid?

Vriendschap, Liefde, Goedheid en Verdraagzaamheid zijn de eigenschappen die ons eigen leven "kwalitatief" kunnen maken ...

Iedere dag, ieder uur, iedere minuut is eenmalig. De kwaliteit van ons leven hangt af van hoe wij daarvan gebruik maken ...

Het verleden is voorgoed voorbij en geen enkele handeling kunnen wij ongedaan maken ...

De toekomst kan komen, maar niet noodzakelijk voor ons ...

Het enige waarachtige moment van ons leven is het heden. Dus "nu" bepalen we de kwaliteit van ons leven ...

Leef dus zo, dat ge nooit spijt moet hebben van wat ge hebt gedaan. Dat vraagt echter een constant alert zijn, een constant bewust zijn ..."

Bron: 'Tijdschrift voor Yoga' 1/97 Jaargang 8 - maart 1997

* "Science of Soul" werd door Ankh-Hermes bv uitgegeven onder de titel "Wetenschap van de ziel - Aanschouwing van de innerlijke wereld door yoga".

ISBN 90 202 4881 2.